

Delaktighet tillgänglighet och bemötande i Stockholms stad

Ett handlingsprogram för HSO Stockholms stad

Lättläst

**Handikappföreningarnas samarbetsorgan
i Stockholms stad**

HSO Stockholms stad
Andra upplagan 100 ex
Tryck Edita Stockholm 2010

Innehåll

Förord.....	3
Varför ett handlingsprogram?.....	5
Tillgänglighet.....	5
Bemötande.....	8
Skola.....	8
Service, stöd och omsorg.....	10
Fritid, kultur och idrott.....	11
Bostäder.....	12
Samarbete mellan staden och handikappföreningarna.....	13
De här föreningarna är med i HSO Stockholms stad.....	15
Vill du läsa mer?.....	16

Förord

Det här är ett handlingsprogram
Här skriver HSO hur handikappföreningarna vill
att Stockholms stad ska arbeta med handikappolitik.
Vårt program följer Stockholms stads handikappolitiska program
och ger förslag efter vad som står där.
Stockholms stads handikappolitiska program finns lättläst
på Stockholms stads hemsida.
Länken finns under Vill du läsa mer.

Vi ska samarbeta med stadens 32 handikappråd
och det är dem vi kommer att ge våra förslag till,
men också till politiker och tjänstemän.

Delaktighet, tillgänglighet och bemötande
är tre viktiga ord som finns med många gånger
i den här texten.

Delaktighet betyder att människor med funktionshinder
kan vara med och bestämma och ta ansvar
på samma sätt som andra människor.
De ska kunna vara med på allt
som andra kan vara med på.
De ska få samma information
på det sätt som passar dem.
En del behöver hjälpmedel
till exempel rullstol eller hörselslinga
för att kunna vara delaktiga.

Tillgänglighet betyder bland annat
att det går att komma in i hus med en rullstol,
att det finns hjälpmedel så att döva och hörselskadade
kan vara med på möten
och att det finns information som synskadade
eller personer med utvecklingsstörning
kan läsa och förstå.

Bemötande betyder att de som arbetar
i Stockholms stad ska hjälpa
människor med funktionshinder på ett bra sätt.
De ska veta att en person med funktionshinder
har rätt att själv bestämma över sitt liv.

Med det här programmet vill HSO
påverka politiker och tjänstemän
som arbetar i Stockholms stad.
Vi vill att människor med funktionshinder
ska bli fullt delaktiga.

Vi vill att Stockholm ska vara en stad
där människor bryr sig om varandra
och där alla är lika mycket värda.

Vi vill hjälpa till för att göra Stockholm
till världens mest tillgängliga huvudstad år 2010.
Vi vet att ett tillgängligt samhälle
är bra för alla människor.

Några grupper blir ofta bortglömda
när det gäller delaktighet och tillgänglighet.

Det är barn och ungdomar, hörselskadade,
psykiskt funktionshindrade
och personer med neuropsykiatriska problem,
till exempel Aspergers syndrom, ADHD och Damp.
Därför handlar det här programmet extra mycket
om dem.

HSO Stockholms stad och HSO Stockholms län
har arbetat tillsammans med att göra
handlingsprogram.

HSO Stockholms stad i april 2006

Eva Jacobsson,
ordförande

HSO Stockholms stad i aug 2010

Dolores Back
Ordförande

Varför ett handlingsprogram?

Både regeringen och Stockholms stad har gjort planer för handikappolitiken. År 2010 ska människor med funktionshinder kunna vara delaktiga i Stockholm och i Sverige. Ingen ska diskrimineras. Alla i samhället ska ta ansvar och tänka på funktionshinder när de beslutar eller gör något.

Det finns också regler om mänskliga rättigheter som gäller i Sverige och många andra länder. FNs standardregler handlar om hur människor med funktionshinder ska kunna vara delaktiga i samhället och att män och kvinnor, flickor och pojkar med funktionshinder ska ha samma möjligheter. Sveriges regering och riksdag har sagt ja till FNs standardregler.

FNs barnkonvention säger att barn med funktionshinder har samma rättigheter som andra barn. Barn ska få den hjälp de behöver så att de kan gå i skolan och vara med i samhället på andra sätt.

År 2010 ska Stockholm vara världens mest tillgängliga huvudstad.

Det är inte så lång tid kvar till år 2010. Därför har HSO Stockholms stad gjort det här handlingsprogrammet. I HSO samarbetar 27 handikappföreningar med 30 tusen medlemmar.

Här kan du läsa om vad vi tycker att Stockholms stad ska göra för att bli en bra stad att leva i för människor med funktionshinder.

Tillgänglighet

Tillgänglighet är viktigt för att människor ska kunna bli delaktiga i samhället. Skolor och arbetsplatser ska vara tillgängliga. Barn med funktionshinder ska kunna leka med andra barn på skolgården. Människor med funktionshinder ska kunna gå på teater eller fotbollsmatch. Den som vill ska själv kunna spela teater eller hålla på med idrott.

Vi vill att hus, gator och parker i Stockholm ska vara tillgängliga.
Människor med funktionshinder ska kunna komma fram till hus och in i hus, kunna resa till och från arbetet på ett bra sätt, kunna handla och gå på banken och andra ärenden.
Vi vill att det ska vara bra ljus och ljud i lokaler för att hjälpa människor att se och höra.
Vi vill att människor ska slippa rök, starka dofter och pålsdjur.
Men en person som har ledarhund måste få ta hunden med sig överallt.
Vi vill att alla som arbetar i Stockholms stad ska lära sig vad människor med olika funktionshinder behöver.

Mycket är kvar att göra till 2010

I 6 år har staden arbetat med att göra tillgängligheten bättre.
Gator och trappor har byggts om.
Idrottsplatser och liknande har gjorts mer tillgängliga.
Teatrar, biografier, museer med mera har fått extra pengar för att bli tillgängliga.

Men mycket finns kvar att göra, särskilt sådant som är ganska enkelt att göra om.
Det kan handla om att ta bort trottoarkanter, att göra ingångar till hus bättre för dem som använder rullstol.

Det här tycker HSO att staden ska göra

Alla ska följa det handikappolitiska programmet.
Stadshuset ska bli tillgängligt för alla.

Kommunfullmäktige ska göra en plan för hur allt som alla använder i stan ska göras tillgängligt.

En plan ska skrivas för hur personer med funktionshinder ska kunna kasta sina sopor.

Det ska finnas krav på hur tunnlar och andra rum under jorden ska vara så att alla kan ta sig ut om det händer en olycka.

Staden ska kräva att alla som bygger nytt och bygger om följer de regler som finns.

Det ska bli fler toaletter i staden och en karta som visar var de ligger.

Det ska finnas extra stora toaletter på sjukhus, varuhus, tågstationer och liknande.

Staden ska undersöka hur tillgängliga stadens lokaler är.

Alla skolor i staden ska göras tillgängliga.

Staden ska bara använda material och olika slags rengöringsmedel som alla tål.

Det ska finnas särskilda områden för dem som inte tål elektricitet.

Det ska finnas särskild mat i skolor och i särskilda bostäder för dem som inte tål viss mat.

Sådant som är lätt att ändra på

Plan- och bygglagen säger att alla som har ansvar ska ändra på sådant som går lätt att ändra på i lokaler för alla och på allmänna platser.

Det har inte staden gjort tillräckligt.

Ofta finns inte hörselslingor och liknande.

På många ställen för ungdomar är ljudet mycket högt.

Det kan ge hörselskador.

Det här tycker HSO att staden ska göra

Staden ska tillsammans med andra som har ansvar göra upp planer för hur stadens lokaler, restauranger, affärer och liknande ska ta bort hinder som är lätta att ändra. Särskilt handikappråden ska arbeta med detta. Det ska vara klart år 2010.

Tillgänglig information

Det är störst brister när det handlar om information till hörselskadade, människor som har svårt att läsa och personer med utvecklingsstörning.

Det här tycker HSO att staden ska göra

All information från staden ska finnas i punktskrift, lättläst eller Daisy-format. Viktig information från staden ska finnas som lättläst och teckenspråk.

Det ska vara lätt för människor att kontakta Stockholms stad och det ska gå att göra det på olika sätt. Många människor behöver ett telefonnummer dit de kan ringa och prata med någon. Andra använder fax, e-post, texttelefon eller sms.

Stadens hemsidor ska vara tillgängliga
och följa de regler som finns för det.

Det ska finnas hörselslingor eller liknande
i alla lokaler för alla.
De ska fungera och skötas väl.

Den som behöver tolk eller stöd av en annan person
ska få det.
På kultur och idrott ska det finnas någon som tolkar
med teckenspråk.

Bemötande

Ett bra bemötande är en viktig del av tillgängligheten.
Det gäller särskilt för personer med utvecklingsstörning,
psykiska funktionshinder eller Asperger, ADHD, Damp och liknande.
Staden har utbildat mycket personal
om bemötande och har nu en Funktionshinderombudsman,
som ska öka kunskapen hos politiker och tjänstemän
så att de ändrar sin syn på funktionshinder.
Det är också viktigt att alla vet att en person
med funktionshinder har rätt att själv bestämma över sitt liv.

Det här tycker HSO att staden ska göra

All personal ska få utbildning
om hur personer med funktionshinder lever.

HSO och handikappföreningarna kan hjälpa
till att utbilda personalen.

Skola

När Stockholms stad arbetar med tillgänglighet
gäller det mest för vuxna.
Staden måste tänka mer på
barn och ungdomar med funktionshinder.
Kanske finns det också orättvisor mellan pojkar och flickor.
Vilka får hjälpmedel?
Kan både pojkar och flickor göra saker på fritiden?

Barn med funktionshinder ska få
habilitering, träning så tidigt det går.
Alla ska ha rätt att välja skola.

Alla barn som behöver ska få assistent, hjälpmedel, bra böcker och andra läromedel.
Särskolan ska vara en bra skola
och barn i särskolan ska gå i skolan tillsammans med andra barn.

Också i Stockholms handikappråd är det bara vuxna medlemmar.
Barn och ungdomar ska också vara med och påverka vad som händer i Stockholms stad.
Därför ska HSO, Stockholms stad och Barnombudsmannen tillsammans hitta bra sätt att göra barn och ungdomar mer delaktiga.

Det här tycker HSO att staden ska göra

Alla barn med funktionshinder ska ha ett åtgärdsprogram i skolan.
Skolan, barnet och föräldrarna ska bestämma tillsammans vilket stöd och vilka hjälpmedel barnet behöver.
Det kan till exempel vara hjälpmedel till hörselskadade, särskild skolmat till barn med allergier eller teckentolk till döva barn.
De ska träffas flera gånger och prata om hur det går och om barnet behöver någon annan hjälp.

Skolan ska ha bra hjälpmedel och läromedel som passar.

Stockholms stad ska göra en handlingsplan så att alla rum i alla skolor är tillgängliga för barn med funktionshinder senast år 2010.
Det gäller också förskolor, fritidshem, friskolor, bibliotek, skolgårdar och lekplatser.

Friskolor ska skriva avtal och lova att följa samma regler om tillgänglighet.
Förskolor och fritidshem ska följa samma regler.
Lekplatser och skolgårdar på förskolor och skolor ska vara tillgängliga.
Elever med funktionshinder ska få särskild undervisning om de behöver det.

Hörselskadade elever ska ha hörselslingor eller liknande.
Döva elever ska få tolk.

Det ska vara lätt för människor att kontakta skolor i Stockholms stad och det ska gå att göra det på olika sätt.
Många människor behöver ett telefonnummer dit de kan ringa och prata med någon.
Andra använder fax, e-post, texttelefon eller sms.

Skolmaten ska passa även dem,
som inte tål viss mat.

Alla som arbetar i skolor i Stockholms stad
ska lära sig om olika funktionshinder
så att de kan hjälpa människor med funktionshinder
på ett bra sätt.

Personal, elever, barn och föräldrar ska tillsammans prata om
människors värde och allas rättigheter.

Både elever och personal ska en gång om året få prova
till exempel att köra rullstol och olika spel och lekar,
som är bra för barn och ungdomar med funktionshinder.

Service, stöd och omsorg

Staden följer inte LSS, lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade
och Socialtjänstlagen på ett bra sätt.

Vi vill att fler människor ska kunna få
stöd och service enligt socialtjänstlagen och LSS.
Det kan till exempel vara psykiskt funktionshindrade
som behöver assistent eller ledsagare.
Det kan vara en person som sitter i fängelse
och har Asperger, ADHD, Damp eller liknande.

Många får mindre stöd av en personlig assistent,
trots att de behöver lika mycket som tidigare.

Alla som behöver ska få en god man, förvaltare
eller personligt ombud.

Det här tycker HSO att staden ska göra

Personer med psykiska funktionshinder ska ha rätt till
personlig assistent enligt LSS.
En del av dem ska också ha rätt till ledsagarservice.
Även dövblinda och personer som fått hjärnsador
ska ha rätt till personlig assistent.

De som bor i gruppboheter
ska ha rätt till ledsagarservice och personlig assistent.

Personer med Asperger, ADHD, Damp och liknande funktionshinder
ska få stöd för att kunna vara med
på sådant som ordnas på fritiden.

Alla som söker ledsagarservice och personlig assistent
ska få skriftliga svar och kunna överklaga.

Människor som fyllt 65 år ska få ha kvar
assistent och ledsagare.

Personer med utvecklingsstörning
som bor i gruppbostad, ska kunna få ledsagare
för att komma ut och göra saker utan personalen.

Människor med utvecklingsstörning
och psykiska funktionshinder ska få daglig verksamhet
eller någon annan sysselsättning som passar personen.
Det är viktigt att olika stadsdelar samarbetar bättre
så att människor lättare kan välja en bra sysselsättning.
Man ska kunna få daglig verksamhet i en annan stadsdel
om man är intresserad eller har fått utbildning i något särskilt.

Gode män har dåliga kunskaper om funktionshinder
och ska få bra utbildning om det.
En del är god man åt för många
och kan inte sköta det på ett bra sätt.
Handikappföreningar kan hjälpa till med utbildningen.

Fritid, kultur och idrott

Kultur, idrott och annat som människor gör
på sin fritid måste vara tillgängligt
för människor med funktionshinder.

Det här tycker HSO att staden ska göra

Stockholms stad ska ge stöd till olika organisationer,
så att de kan ge mer kultur till personer med funktionshinder.

Staden ska särskilt arbeta så att barn och ungdomar
kan idrotta, gå på teater och konserter
eller själva dansa, spela instrument eller läsa böcker.

Idrottsföreningar ska se till
att människor med funktionshinder
kan träna och tävla i olika sporter.

Alla idrottsplatser ska vara tillgängliga.

Minst en lekplats i varje stadsdel
ska vara tillgänglig för barn med funktionshinder.
Alla nya lekplatser ska byggas så
att de är tillgängliga för barn och vuxna som följer med.

Personer med utvecklingsstörning ska kunna få egna visningar på museer och utställningar. De kan också få hjälp att förstå teater bättre om de först får komma till teatern och titta på dräkter och höra om den teaterpjäs de ska se.

Det ska finnas hörselslingor och liknande i alla lokaler för kultur och idrott.

Skådespelarna på teatern ska ha egna mikrofoner så att hörselskadade kan höra vad de säger genom hörselslingor eller liknande.

Det ska finnas tolkar för teckenspråk på kultur och idrott om det behövs.

Det ska gå att ringa om man vill ha service.

Det ska också gå att använda texttelefon, sms, e-post eller fax.

All personal ska få utbildning som de behöver.

Handikappföreningarna ska hjälpa till med det.

Bostäder

Vi vill att alla ska ha rätt till en egen och bra bostad i den kommun där han eller hon vill bo.

Också de som vill bo tillsammans med andra i en gruppbofastad ska ha en egen bostad.

De som behöver stöd i sin bostad ska få det.

Det här tycker HSO att staden ska göra

Bostäder för personer med funktionshinder ska ligga i alla slags bostadsområden.

Stockholms stad ska se till att alla nybyggda och ombyggda hus och alla nybyggda bostadsområden är tillgängliga för människor med funktionshinder.

De som får stöd av kommunen för att få en bostad ska kunna välja hur stor bostaden ska vara. var den ska ligga med mera precis som andra kan.

Bostaden får inte vara mindre än ett rum och kök. Gruppbofastäder ska inte ha mer än fem lägenheter.

Personer med psykiska funktionshinder har ofta ingen bostad alls eller en dålig bostad. Socialtjänsten måste skaffa sig mer kunskaper om det och söka upp dessa personer.

För att stoppa protester från grannar ska staden ge saklig information när bostäder ska byggas för personer med utvecklingsstörning eller psykiska funktionshinder.
Personer som själva är funktionshindrade ska informera.

Alla ska kunna få en individuell plan, där det står vilken bostad och vilket stöd personen behöver.
Äldre döva och hörselskadade ska kunna bo i äldreboende där personalen använder teckenspråk.

Även personer med psykiska funktionshinder har rätt till en egen bostad. Bostadsföretagen ska inte kunna vräka personer för att de uppträder konstigt.
Socialtjänsten och bostadsföretagen måste samarbeta med detta.

Samarbete mellan staden och handikappföreningarna

I Stockholms stad finns nu fler än 30 handikappråd. Det är i handikappråden som HSO kan kräva att Stockholm ska bli en tillgänglig stad.

Där arbetar handikappföreningarna tillsammans med bland annat stadsdelsnämnder för att se till att politikerna vet vad människor med funktionshinder behöver. Handikappråden ska ge råd om sådant som har med funktionshinder att göra. De ska föreslå sådant som kan göra det bättre för personer med funktionshinder. De ska ge synpunkter på sådant som påverkar personer med funktionshinder. De ska ge synpunkter på förslag på olika slags planer som påverkar personer med funktionshinder. De ska ha 7 ledamöter och träffa hela stadsdelsnämnden minst en gång om året.

HSO Stockholms stad

HSO Stockholms stad har 28 föreningar som medlemmar. HSO Stockholms stad ska arbeta för att göra medlemsföreningarna starka i sitt arbete för personer med funktionshinder. Föreningarna i HSO ska tillsammans påverka staden, företag med flera för att staden ska bli bra för personer med funktionshinder.

HSO ska informera och ge kunskap, så att myndigheter, företag och alla människor förstår bättre hur det är att leva med funktionshinder.

Handikappföreningarna är en tillgång

Det står i FNs standardregler att myndigheter och politiker ska samarbeta med handikappföreningar.
Det står också i Stockholms handikappolitiska program.

Det här tycker HSO att staden ska göra

Staden ska följa lagen och samarbeta med handikappföreningarna.

Staden ska visa respekt för handikappråden, lyssna på ledamöterna och fråga vad de tycker så tidigt som möjligt när något ska beslutas eller göras.

Staden ska se till att handikappföreningarna får tillräckligt med pengar så att de kan göra sitt arbete.

De här föreningarna är med i HSO Stockholms stad

Afasiföreningen i Stockholms län
Astma- och Allergiföreningen i Stockholm
Attention Stockholms stad
Autism- och Aspergerföreningen Stockholms län
Celiakiföreningen i Stockholms län
Dyslexiförbundet FMLS, Stockholms lokalförening
Epilepsiföreningen i Stor-Stockholm
Elöverkänsligas Förening i Stockholms län
Föreningen Hörselskadade och Döva Barn med Familjer
Föreningen Hjärt- & Lungsjuka i Stockholm
FUB Stockholm – För barn, unga och vuxna med utvecklingsstörning
Hjärnskadeförbundet Hjärnkraft Stockholms län
Hörselskadades förening i Stockholm
Intresseföreningen för personer med schizofreni och liknande psykoser, Stockholmsdistriktet
Mun- och Halscancerföreningen Stockholms län
Neurologiskt Handikappades Riksförbund, Stockholmsföreningen
Psoriasisföreningen i Stockholms län
Reumatikerföreningen Stockholm
Föreningen för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar i Stockholms län
Stockholmsföreningen Cystisk Fibros
Stockholms länsförening av Riksförbundet för Mag- och Tarmsjuka
Riksförbundet för Social och Mental hälsa, Stockholms läns distrikt
Stor-Stockholms lokalförening av Personskadeförbundet RTP
Stockholms Dövas Förening
Stockholms Stamningsförening
Strokeföreningen Stockholms län
Vuxendöva i Sverige, Stockholms län
Ångestsyndromsällskapet i Stockholm

Vill du läsa mer?

Många webbplatser på internet har lättlästa texter.

Här är några webbplatser där du kan läsa mer om Stockholm, funktionshinder och byggregler:

www.stockholm.se

www.ho.se

www.handisam.se

www.boverket.se

Här är några länkar på internet där du kan hitta

lättlästa texter om regeringens handikappolitik, mänskliga rättigheter och annat.

Stockholms stads handikappolitiska program, lättläst

http://www.stockholm.se/files/94900-94999/file_94970.pdf

FNs standardregler

<http://www.lattlast.se/pub/3134/FNstandsv.pdf>

Från patient till medborgare - regeringens handlingsplan för funktionshinder

<http://www.regeringen.se/content/1/c4/08/30/0fa098b7.pdf>

Hur går det med regeringens nationella plan för handikappolitiken

<http://www.regeringen.se/content/1/c4/05/54/bc273010.pdf>

Hjälpmedel utredning

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/02/82/44/3e83ab03.pdf>

Ny handlingsplan för mänskliga rättigheter

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/06/24/41/cab30d25.pdf>

Mänskliga rättigheter i Sverige

<http://www.regeringen.se/content/1/c4/26/62/6fab6994.pdf>

FNs barnkonvention

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/04/09/99/a0fdfa5e.pdf>

En sammanhållen diskrimineringslagstiftning –lättläst sammanfattning

www.fritzes.se

Vill du veta mer eller ha telefonnummer
till någon av föreningarna kan du ringa till HSO.
Telefonnumret är 08-505 805 60,
eller skicka e-post till info@hsostockholm.se
Adressen till vår hemsida är www.hsostockholm.se
Vill du skriva brev är adressen
HSO Stockholms stad
Box 12851
112 98 Stockholm

Du kan också besöka HSO Stockholms stad
på Alströmergatan 39 A, 2 trappor